

COMORI FOLCLORICE DIN

„TARA ZĂRANDULUI“

În urmă cu aproape o sută de ani, Al. Russo în articolul „Poetia populară“, publicat în revista „Familia“ nr. 28 din 13/25 iulie 1875, scria că „Dănille, povestirile, muzica și poezia sînt arhivele popoarelor. Cu ele se poate reconstitui oricînd trecutul.“ Pentru strîngerea și păstrarea acestor arhive au existat preocupări încă din vechi timpuri menționate pînă în zilele noastre. Avem la dispoziție zeci și sute de culegeri de folclor, printre care se numără și cartea „Flori din cîmp“, editată la Arad de către Comitetul Județean de cultură și artă în anul 1969.

„Flori din cîmp“ este colecția prin care, începînd cu anul 1953, se culege o parte din folclorul existent în satele de pe Valea mijlociu-superioară a Crișului Alb, de la Răpsig pînă la Hălmăgiu și împrejurimi. Totul a început de la dorința de a se salva folclorul autentic rămas prin viu grai de la generația la generație. În anul 1965, se conturează destinele arhivei de folclor a cenaclului literar „Doina Crișului“, iar trei ani mai tîrziu se va trece la unele lucrări privind antologia folclorului din Județul Arad.

Acest cuprinzător titlu „Flori din cîmp“ este preluat într-o nouă arhivă de folclor la nivelul județului, sub auspiciile Comitetului Județean de cultură și educație socialistă, care, într-un început promițător, a asigurat lîngă culegeri și strîngerea materialului într-un tot unitar. Buna intenție, cu asigurarea asistenței de specialitate, va duce la tipărirea sistematică a tot ce este reprezentativ din acest punct de vedere în Județul Arad. Această arhivă nu trebuie să rămîie o pagină deschisă numai pentru culegerea, ci și asigurarea cercetării științifice a acestor mari zone, de către specialiști.

Publicăm în acest număr al ziarului nostru câteva materiale din arhiva de folclor a cenaclului literar „Doina Crișului“ de la Sebiș.

O întîmplare

— Bine, măi oameni, dar petrece-rea asta e un drept cîștigat. Iancu e un om, voi aici sînteți sute și mii de oameni...

— Ce dorești, moșule? Întrebă copilul.
— Să-mi scrii o scrisoare.
— Poftim în tiraz, s-o scriem la masă.

Se vorbîră, scriseră.
— Cît costă, domnișorule?
— Nimic, moșule.
— Zici, nimic. Cum se poate ca o treabă ca asta să nu coste nimic?

Elevul Avram Iancu se uită în ochii celui de față ca și cînd ar fi dorit să citească ceva.

Moșul continuă:

— Nimic! Să te trăiască dumnezeu și să ajungi om mare după cum îți...

Înima. Numai așa să rămi cum te-am cunoscut: frumos și cu inima bună către oameni!

Omul cu scrisoarea plecă, uitîndu-se din cînd în cînd înapoi la casa lăncului.

De la IOSIF BOGLEA, (Arad, 72 ani, satul Incești, comuna Avram Iancu, 1971)

Să vă fie de bine

Nu numai în casa lui Maxim Tonta, primarul din satul Hălmăgel, a fost Avram Iancu. Povestea care urmează stă mărturie că el a fost oaspetele unei alte familii, ce avea așezămîntul pe drumul ce duce către satul Sirbi, întins ca un șarpe pe lîngă Valea Găinii.

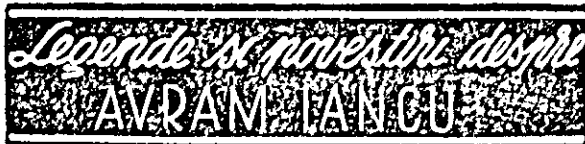
La 31 mai 1830, începu nenă Floarea, s-o ridicat această cruce de piatră, sub un măr care era cel mai mare din Hălmăgel. Casa veche a bunicilor era tot aici, pe locul curții de azi, unde trăgea din cînd în cînd Avram Iancu. Și odihnea sub măr, la umbra lui cînd era căldura mai mare și de acolo întreba:

— Mărie, esti acasă?
— Maria era bunica mea, o femeie bună ca toate femeile. Răsunda:

— Acasă, domnule Iancu, acasă.
— O dată a intrat în casă și a luat din pînsăgi o oală cu lapte din care a băut, zicînd că e tare bun.

— Mulțam frumos pentru lapte!
— Să vă fie de bine, domnule Iancu, răspunde bunica, Maria Grișescu, care era preuteasă.

De la FLOARE OLARU, (Arad, 66 ani, satul Hălmăgel 234, 1969 (culegător VITALIE MUNTEANU)

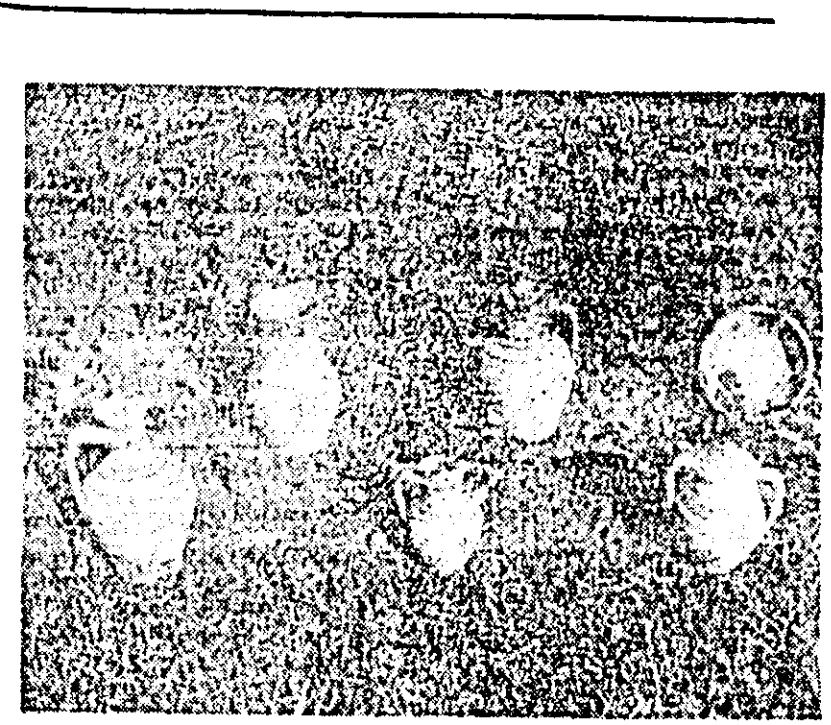

Cu el a vrut să mă împuste vrăjmoșul, dar în capul de jos a Ciorocului j-au rămas oasele.

— Omul cu fruntea plină de sudoare a lînat pistolul. Iancu l-a primit.
— Mulțam de amintire. Am să-l bag și eu în sin să nu se răcească. De o fi nevoie, am să-ți aduc o armă mai mare în locul lui...

Așa a povestit bunicul meu, Petru Turuc, așa știu și oamenii această povestire cu Avram Iancu care a participat la mai multe neșel ce s-au făcut la Hălmăgiu, mai ales în ultimii ani ai vieții lui.

De la INVĂLĂTORUL OCTAVIAN TURUC, comuna Hălmăgiu, 1964

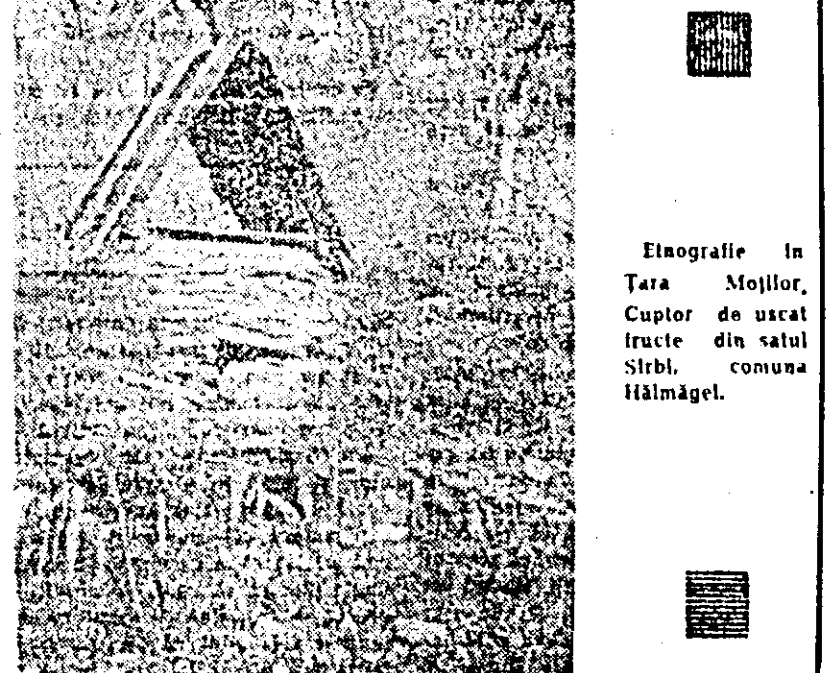
Hora lutului. Ceramică de Birsa, lucrată de mîinile meșterului Teodor Faur, unicul reprezentant al marii familii de olari.

Ghicitori de pe Crișul Alb

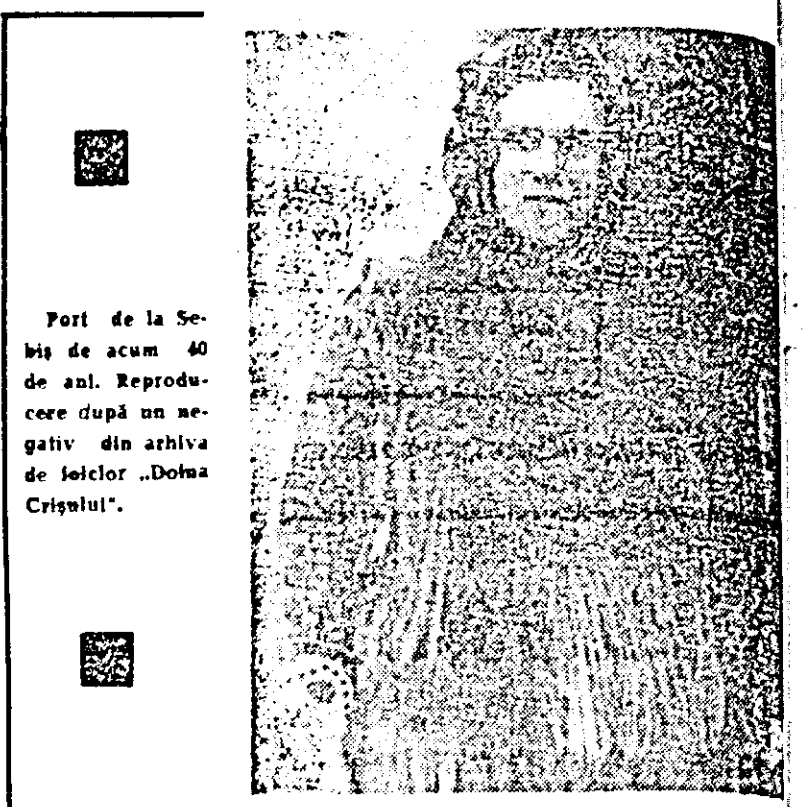
Cîntecele strămoșilor dacl, ne asigură într-una din cărțile sale Aristotel, nu erau „cîntece“ ci legi cîntate ca să nu se uite. În Țara Zărandului „Miorița“ se cîntă deslășuindu-și armonice ritmul milenar între baladă și colind. Poporul român cîntă în cele circa 1.000 de balade și colinde de tip mioritic, renașterea sa folclorică specifică, dimensiunea mitului, eternitatea legendelor și grandioasa exprimării adevărului uman universal.

Renașterea mioritică trebuie înțeleasă doar în legătură cu viața oamenilor acestui pămînt, cu credințele lor (despre existență) ce proamărește viața și concep ce necesar acest morții. În Zărand, prin satele cu puternică tradiție, în pragul sărbătorilor primăverii, această virtute spirituală de convertire a sentimentului morții într-un elogiu adus frumuseții vieții, românii o trăiesc împreună în dansurile horelor eternitatea naturii cu pulsația vieților trecute.

De sute de ani, la sărbători, se joacă pe dealurile mormînilor lărcușului și Lugurăului, din părțile Si-

Einografie în Țara Moșilor, Cuptor de uscat fructe din satul Sirbi, comuna Hălmăgel.

Port de la Sebiș de acum 40 de ani. Reproducere după un negativ din arhiva de folclor „Doina Crișului“.

La poalele Munților Codrului

Satele versantului dinspre Zărand al Munților Codrului-Moneasa încadrează unei zone etnografice în care obiceiurile străvechi legate de cultura pămîntului dovedesc pînă-n zilele noastre păstrarea unei bogate tradiții care capătă prin tradiție, valoare de document folcloric. Terenul agricol se anină între Botile și Moneasa pe versanții văilor pînă la înălțimi de peste 700 de metri. De-a lungul vremii, cel peste 20 de sale apropierea muntelui le-a oferit condiții geografice și climatice mai aspre și fertilitate redusă, făcînd din cultura o îndeletnicire anevoioasă. Fertilitatea și rodul pămîntului erau invocate, în credința de odinioară a localnicilor, unor puteri supranaturale. Că tora le închinau în momentul agrar rituri și practici străvechi.

Unul dintre obiceiurile agrare de acest fel, ale cărui urme rare le mai întâlnim și astăzi în aceste părți, este ritualul invocării ploii, cîntatul în satele montane Susani și Nădăbești bătîndu-și spun „dădăloale“. Ritualul este simplu: în timpul secetei se desemna un băiat sub 18 ani pentru a-l îmbrăca dădăloale. Uneori ritualul revenea unei lete

sub 13 ani. Dădăloala era înconjurată de un alai alcătuit din băieți și fete care o însoțeau și o îmbrăcau la ritm cu cîntegi de arin ori nuc. Apoi revenea în sat, străbătîndu-l jucînd, în timp ce alaiul țeau și înșămînțau pe șii în porți o udu și o răsplateau cu bani.

Un obicei al cîntărilor l-am ascultat și această primăvară, în sfîrșitul lunii martie, în satul Susani, ne-a mințeste de sărbătorirea „Floralilor“ zărande din antichitate, în prag de noapte în căli se grupează pe două dealuri apropiate, optîndu-și locul pe care le veghează în timp ce peste sat (străduindu-se să strîngă) încep strigăturile de noapte satirizante, cu dezvăluite aspecte de viața satului legate de munca cîmpului (cursele nu și-a pregătut nețele, lemea cursele nu și-a tors hurele etc.). Tot alții de interesante rămîn obiceiurile „ormîndenilor“ și cel al „sînălenilor“ (din lunie).

În aceste părți de mîntul unor astfel de practici și obiceiuri agrare este mult mai mare. Toate s-au născut de-a lungul timpului practicării agriculturii, pe dealurile trepte de formă și existență a poporului român.

D. FELICIA

Obiceiuri agrare

„Dădăloale, loale, Adă, doamne, ploale, Cîmpurile moale Să curgă șiroaia, O ploale curată...“

„Fără nici o piatră“, Semnificativ este, tot legat de acest ritual, faptul că oamenii acestor locuri păseau în nouă an eu gîndul la calendarul vremii și urma. Informatorul Lie Anta din Groseni ne mărturisează că în urmă cu mulți ani, de Anul Nou, bătrîni întocmeau așa zisul „calendar din toi de oșă-pă“. Se deslăceau 12 tot ale unei oșpe (numindu-se pe luni: Ianuarie, februarie etc.)

„Pe păstor să-și dorească să se exprime locual ceea sădăra sădevăr al maril înțelepciunil.“

Păstorul concepe căsătoria drept etapă necesară existenței omnesie care nu se poate trece, și necesitatea acestuia o pretinde pe perpetuarea neamului, fapt ce deamă chiar înainte de plecare dovedească nunta pentru a pînă tra „în rîndul oamenilor“. Nu păstorului mioritic prefigura bicejul de la „nunta mioritică tînră“ cîrului bătrîni să satele Zărandului și pun la capăt lăunerar și îl înveșmîntă cu haine pe care fectorul ori fata le pregătise să le-mbrace în viața de om ori mireasă. Astfel concepțunul colindului mioritic culea din tui Neagra, din părțile Moneasa, cărui substat folcloric obligă lemn pămînteanul chiar și-a pîgul morții!

„De mi-ți omori Bicțașă mea În două-o rupeți La cap mi-o puneți. Năfrămăuța mea În singe-o muleți! Și steag mi-o puneți. Fluterița mea În două-o rupeți Cruce mi-o puneți. Vîntul cînd o bate Prin ea o răzbate Flutera o zice Oile s-or stringe Pe mine m-or plînge Mielii ori Juca Măicușa alerga Nuniș mi-o făcea Lumea n-o uita...“

F. IGNEȘANU

Pagină realizată de subredacția din Sebiș a ziarului nostru, sub îngrijirea lui VITALIE MUNTEANU și FELICIA MICULIȚ.

DE DRAGOSTE ȘI DOR

Doine și strigături din Hălmăgel

Asiță vară la Găina
Cumpărăt cîrpa la mîndra,
Cîrpa o lăuă cu jură
Mîndra ca să-mi deie gură,
Cîrpa dacă se vechi
Mîndra mă și părăsi
Da și ea se chinul.

A dat boli pe ceteci
Și jumina pe ogîlnică
Numai draguț să mă prindă.

Vindă lădă sus pe munte
Ca să te sărut pe frunte,
Că de cînd nu te-am văzut
Doru-mi pasăre-a crescut
Și tu mîndră păsărea
Ca să trăim tot așa,
Să muncim, să ne iubim
Să nu ne mai despărțim!
Vindă lădă tot cîntînd
Să-ți știu drumul de urcare
Să-ți aștern flori pe cărări!

Fusăi vara la pădure
Ca să culeg fragi și mure,
Frăgi și mure nu găsi
Numa mîndra o-nlîni!

Mă suli pe Dealul Mare
Să văd badea-l pe cărare;
Badea nu-l și nu-l și nu-l
Numai eu cu dorul lui.

De viață nouă

Chischineu! cu floarea mare
Șii c-am tot cu-nădurare
Și mi-ai strîns lacrimi amare.
Chischineu cu floarea dulce
Azi partidul ne conduce
Bucurie ne aduce.

Pe unde trece tractorul
Sădăcia își la zborul,
Pe unde trece combina
Nu se termină lăina;
Unde bade-a-l meu zîmbește
Totu-nfloare și-n floarește.

Culese din comuna Hălmăgel, de la mai mulți informatori, 1961. (Arhiva „Doina Crișului“ Sebiș)

Am două scoarțe în mîna

Am un bou roșu,
Unde paște,
Multă vreme se cunoaște.

Umblă, dar nu trece drumul.

Olcuțe pă nulele
Cu simburii de nucă.

Găinuse în buzunare,
Zir în piața mare!
Ce-s?

Gîscă pe apă
Cu pene din pădure.

Dic în asta deal,
Dic în șela deal,
Și la vale curge,
Ce-i?

Am o cloșcă:
Noaptea strigă pulli
Și ziua-i risipește.

Culese din localitățile: Sebiș, Avram Iancu, Bonțești, Moneasa (Arhiva „Doina Crișului“ Sebiș).

Chischineu — batistă

ADUNĂRI GENERALE ALE OAMENILOR MUNCII

J. O. XX — „MÜNCHEN '72”

Nu ne este indiferent cu ce cheltuieli construim

Dintre numeroasele date bilanțiere prezentate adunărilor generale...

ICMJ este tocmai saltul la rentabilitate. După evoluția cheltuielilor...

tovarășii au arătat că în luna iulie s-a pierdut un avans important...

I. C. M. J.

Întreprinderea „Vindul”, ceea ce a construit, cu aproape 6 milioane lei...

Nu ne propunem să indicăm noi căile care trebuie urmate pentru a lichida această situație...

(Prin telex de la trimitul special al „Agerpres”, Ilie Goga).

locul obișnuitelor trompete din argint, au dat semnalul de început...

Heraltii olimpici, folosind de data aceasta un fel de tunice (instrumente vechi ale păstorilor din Alpi)...

bastre și pantaloni gri. Echipa RF a Germaniei a închisat marea paradă...

Ora 16.40 președintele RF a Germaniei, Gustav Heinemann, pronunță cuvintele tradiționale...

DACIA „Mărturisitele unui roman de poliție... STUDIO: „Ultimul tron din Gora Hill”... MUREȘUL: „Pădurea pierdută”...

(Cont. în pag. 4 IV-a)

Vedere a stadionului olimpic din München.

Metehne care schilodesc psihicul copiilor

(Urmare din pag. 1-a) model negativ de conduită. Bunoară, din conculinajul Elena Mitru cu Giurea Busuoc...

dispreț copiii. Căci nu își bușcă cu adevărat copiii și ferește de situațiile care ar putea să le rănească sufletul...

Industria locală a județului

(Urmare din pag. 1-a) cupa îndeaproape, pentru ca unitățile de industrie locală să traducă în fapte...

dru județului și a altor județe. În anul școlar 1971-1972, la acest grup școlar...

zirează cursuri de calificare pentru muncitorii de gradul I și calificare la locul de muncă...

Programul competițiilor sportive

Stadionul Gloria va găzdui astăzi, de ora 11, întâlnirea echipelor de divizia C Gloria Arad și Unirea (Tomnaiter)...

VINZARI: VIND casă familială ocupabilă imediat, str. Petru Rareș 64/a — Grădite, 2260

MICA PUBLICITATE

tru camere, dependințe, grădina, încălzire centrală. Calea Victoriei 70. Informații telefon 7-68-27, 2303

Oameni demni de prețuire

(Urmare din pag. 1-a) sebită plăcere. În toate părțile oamenii muncii, zimbesc, salută, o curdiele perfectă le întimplă...

În plină desăvârșire, și facem semn primului tractorist și o presăsc pentru o clipă. Un tîndră zvelt, cu ochi căprui se apropie zimbînd și ne stîrîne mîna cu bărbăție.

Irunțai; ei sînt mîndria întreprinderii. Cu ochii blîndi, zimbînd cu bucurie, se apropie cu pasi largi un bărbat înalt, bine legat...

OFERTE DE SERVICIU: CAUT femeie înțelegătoare, telefon 7-54-06, după ora 16, 2268

ANUNȚURI DE FAMILIE: MULȚUMIM rudelor, foștilor colegi și cunoscuților care au participat la tristă ceremonie a înmormîntării...

Familia MITITELU, POPESCU, ONET, CRISAN, ȘTEF. MULȚUMIM celor care au luat parte la înmormîntarea iubutului nostru soț, tată, bunici și străbunici NICOLAE MERCIAN, 2270

